

2. ZRZESZENIE STUDENTÓW POLSKICH

Czesław Banach

Pierwszą organizacją młodzieżową w murach Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie była Bratnia Pomoc Studentów WSP. Należeli do niej prawie wszyscy studenci. W r. akad. 1948/49 na 274 studentów — tylko 3 nie należało do „Bratniaka”.

Dominującą sferą działalności Bratniej Pomocy były sprawy socjalno-bytowe oraz organizacja życia sportowego. Gospodarka zapomogami pieniężnymi, odzieżowymi oraz organizacja wczasów stwarzały młodzieży akademickiej lepsze warunki studiów oraz stanowiły szkołę życia dla przyszłych nauczycieli. Kuratorem Bratniej Pomocy Studentów WSP był prof. dr K. Piwarski. Niewielka wówczas ilość studentów pozwalała zaktywizować wielu członków Bratniej Pomocy w samodzielnej pracy naukowej. I tak w r. akad. 1948/49 działają oni w czterech kołach naukowych: Polonistów, Przyrodniczo-Geograficznym, Matematyków i Językowym. Należało do nich 130 osób.

Do czołowych działaczy tej organizacji należy zaliczyć W. Czajewskiego (pierwszy prezes), Z. Kuprowskiego (prezes z lat 1948—1949) B. Noge, W. Ponikło, Z. Tabakę, I. Wątorą i K. Gołąbą.

W r. 1947 powstało w Uczelni Towarzystwo Burs i Stypendiów, zorganizowane przez R. Orłowskiego. Bratnia Pomoc i TBiS współpracowały z sobą bardzo blisko w zdobywaniu funduszy z imprez dochodowych (zabawy, występy artystyczne) na pomoc dla najbiedniejszych studentów oraz na budownictwo internatów dla młodzieży szkół średnich. TBiS obejmowało około 40% studentów. Kuratorem tej organizacji był prof. dr F. Bieda.

W r. 1949 Bratnia Pomoc przekształciła się w Zrzeszenie Studentów Polskich, które podjęło kontynuację prowadzonej przez nią działalności, rozszerzając ją o zadania wynikające z nowego etapu rozwoju socjalizmu w Polsce i problemów, jakie postawiło życie przed szkolnictwem wyższym. Przed ZSP krakowskiej WSP rosły zadania z rozwojem ilościowym Uczelni i zdobywaniem przez nią miejsca w systemie kształcenia i wychowywania kadr pedagogicznych.

Już w r. akad. 1950/51 Uczelnia liczyła 556 studentów, z czego większość stanowili studenci Wydziału Filologiczno-Historycznego. Najwięcej aktywistów w dotychczasowej historii WSP rekrutowało się z tego, najliczniejszego zawsze wydziału, a szczególnie z historii i filologii polskiej.

Na kierunkach i formach działalności Zrzeszenia zaważył w poważnym stopniu skład socjalny studiującej młodzieży, o przeważającym, szczególnie w początkowych latach, udziale młodzieży pochodzenia chłopskiego, dla której rozpoczęcie studiów było często pierwszym w życiu kontaktem ze środowiskiem wielkomiejskim. Zrzeszenie Studentów Polskich jako organizacja społeczno-zawodowa studentów postawiła przed sobą następujące zadania: 1) współdziałać w przygotowaniu wysoko kwalifikowanych kadr nauczycielskich; 2) wychować możliwie dużą grupę działaczy społecznych, dając wszystkim członkom minimum wiedzy społecznej, wyrabiając w nich umiejętność organizowania ludzi i kształtowania postawy moralno-politycznej, wynikającej z zasad i praktyki nowego ustroju; 3) rozwijać wszechstronną działalność kulturalną jako środek wychowania politycznego i kulturalnego studentów oraz przygotowania absolwentów Uczelni do prowadzenia pracy kulturalnej w szkole; 4) troszczyć się o właściwe warunki bytowe studentów w zakresie rozdziału różnych form pomocy pieniężnej, lekarskiej, wczasów itp. dla studentów na to zasługujących ze względu na ich sytuację materialną i postawę społeczną.

ZSP postawiło sobie ambitne zadanie: być „szkołą obywatelskiego wychowania”. Za platformę polityczną działalności Zrzeszenia uznano program Frontu Jedności Narodu. Podstawowym więc zadaniem ZSP było aktywne poparcie i udział w realizacji programu budownictwa socjalistycznego. Przez cały okres swego istnienia w tu-tejszej Uczelni współdziałało ściśle z organizacjami młodzieżowymi, początkowo ze Związkiem Młodzieży Polskiej, w ostatnich zaś latach ze Związkiem Młodzieży Socjalistycznej i Związkiem Młodzieży Wiejskiej. Szczególnie blisko i owocnie współdziałały ze sobą ZMP i ZSP w latach 1952—1955.

DZIAŁALNOŚĆ SPOŁECZNO-POLITYCZNA

Zrzeszenie Studentów Polskich prowadziło do aktywnego uczestnictwa studentów w życiu politycznym i społecznym kraju. Istotną rolę w tym zakresie spełniały różnorodne inicjatywy prac społecznie użytecznych, coroczny udział studentów w akcji żniwnej, praca dla miasta oraz udział w kolejnych kampaniach wyborczych do sejmu i rad narodowych. Studenci WSP zrzeszeni w organizacjach młodzieżowych szczególnie aktywnie wzięli udział w wyborach do sejmu w latach 1952 i 1957.

W akcji żniwnej w r. 1953 uczestniczyło 150 osób, a w r. 1955 ponad 100 osób wyjechało na „wykopki”. Nie brakło młodzieży WSP również przy budowie Nowej Huty, przy akcji zadrzewiania kraju, czy budowie „szkół tysiąclecia” (szkoła „Echa Krakowa”). W „niedzielach pracy społecznej dla miasta” studenci WSP-członkowie ZSP i ZMS wydatnie wyróżnili się swoją postawą, co znachodziło wyraz w miejscowej prasie. Tak na przykład „Gazeta Krakowska” z 11 kwietnia 1960 r. w artykule pt. *Studenci swojemu miastu donosiła*:

„Jak się dowiadujemy, najlepiej spisali się studenci z Wyższej Szkoły Rolniczej, którzy zasadzili około 13 000 drzewek w Pychowicach, i Wyższej Szkoły Pedagogicznej, którzy porządkowali planty Dietłowskie i planty główne”.

O podobnej akcji to samo pismo informowało w 1961 r. (nr 84):

„Z największym zapałem i poświęceniem pracowali przyszli nauczyciele i wychowawcy (studenci WSP)”.

Wyjazdy zespołów artystycznych do wsi województwa krakowskiego i zakładów pracy naszego miasta oraz udział ogniw ZSP wspólnie z innymi organizacjami w organizowaniu świąt państwowych, rocznic politycznych, młodzieżowych i kulturalnych, akcje solidarności z krajami walczącymi o swą niezawisłość — to obok wspomnianych najważniejsze formy działalności społeczno-politycznej Zrzeszenia.

Był jednak w historii ZSP okres, kiedy ze strony części członków i działaczy Zrzeszenia wysuwano propozycje „odpolitycznienia” działalności ZSP. Głównie objaw ten wystąpił w latach 1956—1957. Jednak tendencjom tym przeciwstawiła się podstawowa część członków i działaczy, a II Kongres ZSP w 1957 r. określił Zrzeszenie jako organizację zaangażowaną po stronie socjalizmu.

WSPÓŁUDZIAŁ ZSP W PODNOSZENIU EFEKTYWNOŚCI I SPRAWNOŚCI STUDIÓW

ZSP realizowało za pomocą różnorodnych form zadania podniesienia sprawności studiów oraz rozbudzania zapału do pracy naukowej głównie poprzez rozwój kół przedmiotowych i naukowych. ZSP było jednym z organizatorów zespołów recytatorskich, prowadziło własną bibliotekę skryptów i podręczników, organizowało konkursy na najlepszą grupę studencką, było współorganizatorem, razem z ZMP, narad produkcyjnych, na których młodzież WSP wykazywała generalnie poważny stosunek do nauki i prezentowała chęć pomocy kadrze nauczającej w podniesieniu efektywności kształcenia. Nadto Zrzeszenie brało udział w dyskusjach nad kolejnymi zmianami programów studiów, przedkładało swoje wnioski, zmierzające do ich udoskonalenia.

W latach 1951—1955 rozwijano pracę wychowawczą wokół przodujących, z drugiej strony i opuszczających się studentów. Między innymi po każdej sesji egzaminacyjnej ukazywały się fotografie przodowników nauki i pracy społecznej, wysyłano listy pochwalne do rodziców. Dla słabszych organizowano zespoły pomocy koleżeńskiej, a studentów lekceważących swe obowiązki piętnowano w „błyskawicach” oraz komunikowano rodzicom, jaką postawę zajmują ich dzieci. Bardzo ważnym momentem w przygotowaniu studentów do pracy zawodowej była praktyka kierowania pewnej części najlepszych studentów w okresie wakacyjnym na instruktorów kursów prowadzonych przez ZMP, ZMS i ZSP, a także przygotowanie i udział słuchaczy w charakterze wychowawców na koloniach. Ta ostatnia inicjatywa organizacji studenckich została podjęta przez Ministerstwo Oświaty, które uznało zatrudnienie studentów WSP na koloniach letnich jako programową praktykę pedagogiczną (obowiązkowa dla słuchaczy I i II roku studiów). Zrzeszenie nawiązywało, choć niedostatecznie, kontakt z absolwentami Uczelni, których zapraszano na spotkania ze studentami ostatnich lat studiów. W wyniku tych prób powstało „Zrzeszenie Absolwentów WSP”.

DZIAŁALNOŚĆ KULTURALNO-OŚWIATOWA

Władze organizacji młodzieżowych, a szczególnie ZSP, poświęcały wiele uwagi rozwojowi różnych form działalności kulturalnej, kładąc główny nacisk na rozwinięcie masowych form pracy kulturalno-oświatowej. Najbardziej owocnym pod tym względem był okres 1952—1955. W tym czasie rozwijały się nie tylko zespoły uczelniane, ale również kierunkowe i sekcyjne. Powstały i zdobyły sobie uznanie środowiska takie zespoły, jak: choreograficzny, wokalny, dramatyczny i muzyczny. W środowiskowych i ogólnopolskich festiwalach kulturalnych studentów brały udział najlepsze zespoły i soliści krakowskiej WSP, odnosząc wiele zasłużonych

sukcesów. Wielokrotnym laureatem był zespół taneczny, kierowany początkowo przez K. Łukasiewiczową, a następnie przez I. Kwietniową. Zespoły artystyczne Uczelni bardzo często gościły w zakładach pracy i wsiach województwa krakowskiego, na przykład w r. 1953/54 dały 83 występy poza Uczelnią. W organizacji pracy kulturalnej wyróżnili się dodatkowo: R. Sławecki, Z. Rabicki, M. Świątkowska-Stefanów, A. Sroka i M. Żyromski. Władze Uczelni, rozumiejąc wychowawczy aspekt tej działalności, pomagały w organizowaniu obozów kulturalno-wypoczynkowych w Suchej (1953/54) i Nowym Targu (1954/55). Nadto powołana została do życia Rada Kulturalna WSP, której z wielkim oddaniem przewodniczył doc. dr I. Zarębski. Jedną z ciekawych form działalności kulturalnej była systematycznie organizowana przez ZSP frekwencja kin, filharmonii i teatrów, łączona często z dyskusją przy udziale aktorów i reżyserów. Bogatą w tradycję jest również forma zapoznawczych wieczorków kierunkowych, z których najlepszy poziom artystyczny uzyskiwały wieczorki polonistów, geografów i historyków. Ożywienie w życiu kulturalnym Uczelni wniosły organizowane po r. 1955 „Juwenalia”. W ostatnich latach, z inicjatywy Naukowego Koła Polonistów, ZSP przyjęło nowe formy działalności kulturalnej, jak na przykład Klub Filmowy i Studium Teatralne. Jednym z ważnych czynników, który umożliwił rozwój wszechstronnej działalności kulturalnej w Uczelni, było oddanie wielu pracowników nauki i instruktorów rozwojowi życia kulturalnego. Wśród nich do najbardziej życzliwych należeli: doc. dr S. Jodłowski, doc. dr I. Zarębski, dyrektor S. Jędrzychowski, mgr J. Zaleski, mgr J. Henzel, mgr C. Szlenk, instruktorzy: dr J. Zyczkowski, W. Muzyka-Żmudzki, I. Kwietniowa, M. Korzonek i K. Zglinicki.

WARUNKI SOCJALNO-BYTOWE I TURYSTYKA

W zakresie tym ZSP współdziałało z władzami Uczelni przy rozdziale i wykorzystywaniu pomocy państwowej i społecznej dla studentów, poprzez udział w komisjach stypendialnych oraz poprzez działalność samorządu studenckiego w domach akademickich. Rozwój Uczelni wymagał ciągłych starań o nowe pomieszczenia na pracownie i domy studenckie. W zabiegach tych Zrzeszenie miało również swój udział. W trosce o wypoczynek i zdrowie studentów ZSP starało się corocznie o przydział wczasów leczniczych i wypoczynkowo-turystycznych dla swych członków. W ostatnich latach Rada Uczelniana ZSP kierowała rocznie na wczasy krajowe około 70 studentów. Komisja Wczasów i Turystyki RU ZSP obok innych organizacji była inicjatorem rozwoju małych form turystyki. Na tym polu wyróżnili się J. K. Jagła i E. Feliksik, organizatorzy „Klubu Włóczęgów” (1959 r.). Po r. 1956 wyraźnych rumieńców nabrała turystyka zagraniczna studentów, zapoczątkowana dwiema wycieczkami do NRD (10 osób) i Czechosłowacji (41 osób) w r. akad. 1955/56. Lata następne przynosiły stale wzrastający udział studentów WSP w wyjazdach do: Związku Radzieckiego, Czechosłowacji, Jugosławii, Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Bułgarii, Włoch, Rumunii, Węgier, Anglii i Austrii (np. w r. akad. 1961/62 wyjechało 31 osób). Obserwacje poczynione w czasie tych wycieczek pozwoliły młodzieży zająć bardziej racjonalną postawę w stosunku do tego, co się dzieje w kraju i za granicą, wpłynęły wyraźnie na kształtowanie postawy patriotycznej i internacjonalistycznej.

Szeroki wachlarz zagadnień, którymi zajmuje się Zrzeszenie Studentów Polskich, stwarza okazję udziału poważnej części studentów w pracy społecznej. Niezmiernie ważnym zagadnieniem w działalności ZSP były zmiany organizacyjne (zmiana struktury organizacyjnej, powołanie nowych komisji, rad roku i rad wydziałowych), które zmierzały do wciągnięcia szerokich rzesz studenckich do życia społecznego. Dużą pomoc aktyw ZSP otrzymał od Podstawowej Organizacji Partyjnej i władz Uczelni.

Rada Naczelna ZSP w uznaniu zasług dla Zrzeszenia Studentów Polskich wyróżniła kilkanaście osób z krakowskiej WSP odznaczeniami honorowymi. Wśród odznaczonych znaleźli się: prof. dr W. Danek, doc. dr S. Jodłowski, doc. dr I. Zarębski, doc. dr T. Słowikowski, mgr C. Banach, mgr J. Jarowiecki, mgr K. Karp, R. Sławecki, S. Tarnowski.

Zrzeszenie Studentów Polskich przy pomocy wszystkich sojuszników i opiekunów przekuwało w czyn naczelne hasło: „ZSP szkołą obywatelskiego wychowania”.

WŁADZE ZRZESZENIA STUDENTÓW POLSKICH

Od powstania ZSP do marca 1951 r.

Henryk Jankowski (przewodniczący), Jan Ciastoń, Józef Gąska, Adam Kulesza, Jan Skiba

Od kwietnia 1951 r. do września 1952 r.

Julian Zimka (przewodniczący), Andrzej Kozanecki (przewodniczący), Czesław Banach, Henryk Kurczab, Zdzisław Lejkowski, Wiesław Mysiek, Genowefa Rybczyk, Stanisław Wróbel, Józef Zwolski

Rok akad. 1951/52

Czesław Banach (przewodniczący), Barbara Kunert, Henryk Kurczab, Zdzisław Lejkowski, Tadeusz Luszowski, Tadeusz Okrzesa, Ryszard Sławecki, Mieczysław Stefanów, Tadeusz Ziętara, Józef Zwolski

Rok akad. 1952/53

Zbigniew Zapała (przewodniczący), Mieczysław Stefanów (przewodniczący), Teofila Baran-Jarowiecka, Władysław Futkowski, Józef Kubicz, Tadeusz Luszowski, Janina Mierzwa, Tadeusz Okrzesa, Ryszard Sławecki, Maria Świętkowska-Stefanów

Rok akad. 1953/54

Władysław Futkowski (przewodniczący), Marian Koczur, Józef Ochotnicki, Antoni Ptak, Zdzisław Rabicki, Maria Świętkowska-Stefanów, Bronisław Wąsacz

Rok akad. 1954/55

Bronisław Wąsacz (przewodniczący), Bogdan Nowecki (przewodniczący), Stanisław Biernacki, Danuta Kapłoniak, Andrzej Morawski, Józef Ochotnicki, Antoni Sroka

Rok akad. 1955/56

Stanisław Biernacki (przewodniczący), Józef Rudziak, Petronela Kurzeja, Andrzej Morawski, Kazimiera Struś

Rok akad. 1956/57

Eward Rybak (przewodniczący), Roman Drapała, Maria Duda, Barbara Kluczevska, Kazimierz Kościelniak, Stanisław Piszcz, Jan Rajman

Rok akad. 1957/58

Kazimierz Kościelniak (przewodniczący), Czesław Bugdalski, Franciszek Łata, Stanisław Piekielek, Stanisław Piszcz, Zygmunt Ruta, Leopold Sławęcki, Jerzy Wesołowicz

Rok akad. 1958/59

Stanisław Żak (przewodniczący), Piotr Baran, Zbigniew Mrukowicz, Stanisław Po-
pecki, Maria Rogala, Tadeusz Szarzyński

Rok akad. 1959/60

Kazimierz Karp (przewodniczący), Anna Czyżewicz, Jerzy Gembala, Irena Ka-
mińska, Barbara Kurlit, Tadeusz Lubiejewski, Bogdan Ławiński, Stanisław Łuzny,
Zbigniew Mrukowicz, Zbigniew Wolf

Rok akad. 1960/61

Edward Lenart (przewodniczący), Jerzy Domagalski, Barbara Flaszka, Jerzy Gembala,
Aleksandra Głąb, Jan Kanty Jagła, Krystyna Karczyńska, Stanisław Tarnowski,
Zbigniew Wolf, Ireneusz Wrzesień

Poza wymienionymi prezydiami rad uczelnianych dużą aktywnością w pracach
Zrzeszenia wyróżnili się: Janusz Bill, Jan Chmielewski, Maria Durbas, Bolesław
Faron, Jerzy Jarowiecki, Janina Kaczmarzyk, Irena Kamińska, Stefan Miczka,
Bronisław Pacznicki, Janusz Skibniewski, Anna Szurek, Alina Wróblewska